E-Āntarikī, Vol-I, Issue-1, March 2026 ISSN: 3139-7573 (Online)

नीतिशिक्षायाः साम्प्रतिकशिक्षाव्यवस्थायां प्रासङ्गिकता

छबिलाल उपाध्यायः
सहायकाचार्यः
कुमारभास्करवर्मसंस्कृतपुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयः
Email: chabilalupadhyaya21@gmail.com

शोधसारः

आधुनिककाले शिक्षायाः मुख्यलक्ष्यं केवलं ज्ञानप्रदानं न, अपितु विद्यार्थिनां सम्यक् चरित्रनिर्माणं, सामाजिकदायित्वबोधस्य विकासः, नैतिकमूल्यानां संवर्धनञ्च अस्ति। नीतिशिक्षा मानवजीवनस्य मूलाधाररूपेण तिष्ठति, या मनुष्यं कर्तव्याकर्तव्यविवेकसम्पन्नं करोति। अस्यां लेखन्याम् नीतिशब्दस्य व्युत्पत्तिः, तस्य कोषगतार्थाः, पाश्चात्यदृष्ट्या 'ethics' इत्यस्य तुलनात्मकविवेचनं च प्रस्तुतम्। अद्यतनसमाजे नैतिकमूल्यानां ह्रासः, स्वार्थपरता, अनुशासनहीनता च दृश्यन्ते, येन समाजस्य संतुलनं बाध्यते। तस्मात् शिक्षाक्षेत्रे नीतिशिक्षायाः समुचितसमावेशः अत्यावश्यकः इति प्रतिपादितम्। नीतिशिक्षा न केवलं व्यक्तित्वविकासाय, अपितु राष्ट्रनिर्माणाय अपि अनिवार्या अस्ति। एषा विद्यार्थिनः सदाचारिणः, उत्तरदायिनः च निर्माति। अतः निष्कर्षरूपेण उक्तं यत् यदि शिक्षायां नीतिमूल्यानि सम्यक् प्रकारेण समाविष्टानि भवन्ति, तर्हि एव स्वस्थः, सुसंस्कृतः, सन्तुलितः च समाजः निर्मातुं शक्यते।अतः अस्मिन् शोधपत्रे साम्प्रतिकशिक्षाव्यवस्थायां नीतिशिक्षायाः प्रासङ्गिकता विविच्यते।

कूटशब्दाः- नीतिशिक्षा, शिक्षाव्यवस्था, नैतिकमूल्याः, आचरणम्, चरित्रनिर्माणम्, सामाजिकदायित्वम्, नैतिकता, नीतिशास्त्रम्, आधुनिकशिक्षा, व्यक्तित्वविकासः।